

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАТЬКІВ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА ВЛАСНОЇ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ

Ч. 3 ст. 120 Кримінального кодексу України (далі — КК України) передбачає кримінальну відповідальність за доведення до самогубства неповнолітньої особи. Викладена вона наступним чином: «Діяння, передбачене частинами першою чи другою цієї статті, якщо воно вчинене щодо неповнолітнього...». Звісно, вчинення даного діяння щодо неповнолітньої особи несе підвищену суспільну небезпеку. І вчинення такого діяння відносно неповнолітнього батьками чи особами, що їх замінюють є ще більш небезпечним. Аналіз судової практики розкриває сумну картину — неповнолітні приймають рішення піти з життя внаслідок жорстокого чи принизливого ставлення до них власних батьків. Постає питання: як змінити цю статистику? Передусім слід звернутися до особливостей стану неповнолітньої особи, що роблять її настільки беззахисною перед впливом батьків.

О. Ігнатов зазначав, що неповнолітні в силу нестійкості психіки, не сформованості характеру легко піддаються різним переживанням, не завжди здатні критично осмислювати ситуацію, яка створилася, і тому легше піддаються різким коливанням настрою та імпульсивним діям [5, с. 84]. Саме ці коливання психіки і роблять неповнолітнього вразливішим до жорстокого поводження або приниження з боку оточуючих. А така поведінка з боку батьків чи осіб, що замінюють їх, здатна нанести психіці підлітка непоправної шкоди. Адже для підлітка батьки є близькими людьми, особами, що мають на нього певний вплив, наділені авторитетом у його очах. Тому саме на батьків покладається обов'язок виховувати дитину, прищеплювати їй суспільно корисні звички та, зрештою, виховати власну дитину гідним членом суспільства.

Як відмічають фахівці, суїцидальна поведінка дітей до 13 років — явище рідкісне, але з 14-15-літнього віку суїцидальна активність різко зростає, пік її припадає на 16-19 років [6, с. 51-56]. За даними Держкомстату України, тільки у 1998 р. покінчили життя самогубством 9965 дітей, підлітків та молодих людей у віці до 29 років — в два рази більше, ніж у 1997 р. [4]. За даними Київського центру психолого-психіатричної допомоги, у 2000 р. у стані душевної кризи проблему «бути чи не бути» на користь останнього вирішили біля двох тисяч чоловік, 49 % самогубць — діти у віці від 12 до 16 років [1].

Жорстокість, несправедливе ставлення, знущання з боку оточуючих (особливо близьких осіб — батьків, опікунів) може штовхнути дитину до самогубства. Жорстоке поводження може проявлятися у побоях, мордуванні, позбавленні їжі, зачиненні у темному холодному приміщенні тощо (тобто у діяннях, якими спричиняється фізичний біль або створюються нестерпні умови для життя). Так, у справі Б. було встановлено, що він систематично пиячив і у п'яному стані бив нерідного 14-річного сина Володимира, не давав йому їсти та виганяв з дому з будь-якої нагоди. Володі доводилося спати на вокзалах, на горищах будинків, подовгу голодувати. Не витримавши такого ставлення, Володя покінчив життя самогубством [5, с. 84]. Нажаль, це не поодинокий випадок. Справи, в яких обвинуваченими за ст. 120 КК України виступали батьки, а потерпілими від їх дій — їх власні діти, були розглянуті Шевченківським районним судом м. Києва, Коростенським міськрайонним судом Житомирської області, Рожнятівським районним судом Івано-Франківської області, Машівським районним судом Полтавської області [3].

Згідно із ч. 2 ст. 150 Сімейного кодексу України (далі — СК України), батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток. Ч. 4 ст. 150 СК України закріплює за батьками обов'язок поважати дитину. Ч. 6 та ч. 7 ст. 150 СК України забороняє будь-які види експлуатації батьками своєї дитини та застосування до неї фізичних чи інших покарань, які принижують людську гідність дитини. Сімейне законодавство визначає виховання дитини як основний обов'язок батьків. Виховувати (згідно Великого тлумачного словника укра-

їнської мови) означає: 1) вирощувати, навчаючи правил поведінки, даючи освіту та ін.; вирощуючи своїх малят, навчати їх поводити себе певним чином за тих чи інших обставин (щодо тварин); 2) систематично впливати на культурний розвиток, світогляд, моральні принципи когось-небудь у певному напрямі; систематичним впливом викликати, розвивати якість почуття, рису вдачі, особливості, прищеплювати що-небудь [2, с. 159].

Виховання — це тривалий процес впливу на дитину, що може нести як позитивні, так і негативні наслідки. Обов'язок батьків полягає у тому, щоб шляхом як свідомого, так і несвідомого впливу на власну дитину прищеплювати їй суспільно корисні норми поведінки, позитивні звички, забезпечувати їй нормальний фізичний і психічний розвиток. Процес виховання здійснюється як шляхом прямого спілкування батьків і дитини, так і через власний приклад, який дитині надають батьки.

Ю. Червоний дотримується точки зору, що будь-яке покарання принижує людську гідність дитини. Але покарання є невід'ємною частиною виховного процесу. Без нього досить складно прищепити дитині, підлітку такі необхідні якості, як самодисципліна, акуратність, слухняність тощо. Виходячи з цього, не можна повністю обмежити можливості батьків застосовувати до власної дитини заходи виховного характеру. Тому дуже важливо дотримуватись тієї тонкої межі, яка відділяє покарання, що застосовується у виховних цілях від домашнього насильства [7, с. 228]. Але не тільки жорстоке поводження з неповнолітнім може спричинити тяжкі наслідки. Основна причина вчинення насилля — це негативні моральні якості кривдника, які знаходять свій прояв у зовнішньому світі. Вони можуть бути наслідком «важкого» дитинства. Якщо людину виховували насильницькими методами, коли вона виросте — вона підсвідомо також буде бажати чинити насилля.

Враховуючи вищевикладене, не можна обминути увагою те, що коли самогубство неповнолітнього є наслідком жорстокого поводження з ним батьків, це підвищує суспільну небезпеку такого діяння.

Така поведінка батьків відносно неповнолітньої дитини є порушенням обов'язків із забезпечення для дитини нормальних умов існування та вільного розвитку. Порівняно з іншою особою, тяжкість діяння батьків, наслідком якого стало самогубство їх неповнолітньої дитини є більш суспільно небезпечним, адже таким чином вони не лише посягають на життя неповнолітньої особи, а й порушують чинне законодавство ще й тим, що не виконують своїх обов'язків, які покладені на них законом та суспільною мораллю.

Тому, на думку автора, було б доцільним доповнити ст. 120 КК України частиною четвертою наступного змісту: «Діяння, передбачені частиною першою і частиною другою цієї статті, якщо вони вчинені відносно неповнолітнього батьками або особами, що їх замінюють...».

Використана література:

1. *Борисова Т.* Прыжок с крыши из-за двойки / Т. Борисова, К. Лавреха // Вечерние вести. — 24 апреля 2001.
2. *Великий* тлумачний словник української мови (з дод. і доповн.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 534 с.
3. *Вирок* Шевченківського районного суду м. Києва від 27 лютого 2009 року по справі №1-204/09, Вирок Коростенського міськрайонного суду Житомирської області від 19 квітня 2007 року по справі № 1-14/07, Вирок Рожнятівського районного суду Івано-Франківської області від 6 лютого 2007 року по справі № № 1-31, Вирок Машівського районного суду Полтавської області від 04 листопада 2010 року по справі № 1-100
4. *Коваленко Г.* Хочу умереть молодым / Г. Коваленко // Сегодня. — 8 июня 1999.
5. *Игнатов А. Н.* Уголовный закон охраняет права несовершеннолетних / А. Н. Игнатов. — М.: Юрид. лит-ра, 1971. — 84 с.
6. *Нікітін А. В.* Проблема молодіжного самогубства на рубежі століть / А. В. Нікітін // Молодь на зламі тисячоліть: нове тисячоліття — нові проблеми?: Зб. наук ст. — К.: Академія праці і соціальних відносин, 2000. — С. 51-56.
7. *Науково-практичний* коментар Сімейного кодексу України / [за ред. Ю. С. Червоного]. — К.: Істина, 2003. — 464 с.

Ващенко А. Г. Кримінальна відповідальність батьків за доведення до самогубства власної неповнолітньої дитини.

У статті розглядаються проблеми відповідальності батьків за діяння, передбачене ст. 120 КК України, вчинене відносно власних дітей. Зокрема, пропонується доповнити ст. 120 КК України окремою частиною, яка передбачатиме відповідальність за таке діяння, вчинене щодо неповнолітнього, батьків чи осіб, що їх замінюють.

Ключові слова: самогубство, доведення до самогубства, батьки, неповнолітні.

Вашенко А. Г. Уголовная ответственность родителей за доведение до самоубийства собственного несовершеннолетнего ребенка.

В статье рассматриваются проблемы уголовной ответственности родителей за совершение деяния, предусмотренного ст. 120 УК Украины, совершенного по отношению к собственным детям. В частности, рассматривается вопрос о том, чтобы дополнить ст. 120 УК Украины отдельной частью, предусматривающей ответственность за такое деяние, совершенное по отношению к несовершеннолетнему, родителей или лиц, заменяющих их.

Ключевые слова: самоубийство, доведение до самоубийства, родители, несовершеннолетние.

Yashchenko A. Criminal Parent's Responsibility for Suicide Their Minor.

The author dedicated the article to the issue of parent's criminal liability for suicide of their children. The author analyzes scientific researches of investigation the issue of criminal liability of parents for violent offences against their children.

Pursuant to the legislation the Criminal Commission which try a case on offences versa adolescents is often consist of their parents or in loco parents.

The author proves the increasing danger of committing the suicide caused by influence of their parents. It also proves by several mass-media articles and scientific researches which have deal with the issue of adolescent victimhood.

The author also mentioned family law of Ukraine at the article. The Family Code of Ukraine states the parents obligation to ensure the proper upbringing of their children and to avoid cruel punishment of their children.

The author defends that the parents may influence their children to suicide as well as the same actions by stranger committed against a minor.

The author suggests adding the Art. 120 to the Criminal Code of Ukraine with the following text «the parents are responsible for their children if they made the suicide».

Key words: suicide, parents, minors.